

УДК 911.3:796.5(99)

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АНТАРКТИЦІ

А.П. Федчук

*Національний антарктичний науковий центр МОН України,
01601 Київ, бульв. Тараса Шевченка, 16, тел. (044) 246-38-83, e-mail: andriyuf@gmail.com*

У статті узагальнено напрями урізноманітнення туристичної та суміжної неурядової діяльності в Антарктиці за останнє десятиріччя. За зведеними звітами Міжнародної асоціації антарктичних туроператорів складено класифікаційний перелік усіх відомих на даний час напрямів антарктичного туризму, включаючи його базові напрями, з використанням доступних видів транспорту (морський, повітряний, комбінований), на основі яких організуються наземні (прибережні та внутрішньоконтинентальні) туристичні експедиції, а також визначено специфічні вузькоцільові види діяльності спортивного або пригодницького характеру як складові традиційних антарктичних турів. З огляду на включення питань розвитку наземного пригодницького туризму до пріоритетних завдань багаторічного стратегічного плану роботи Консультативних нарад з Договору про Антарктику визначено першочергові проблеми регулювання цього сегмента антарктичного туризму – відповідність міжнародно-правовому режимові, співробітництво з національними антарктичними програмами, безпека під час подорожей, а також належна охорона навколишнього середовища.

Диверсификация туристической деятельности в Антарктике

Федчук А.П.

Реферат. В статье обобщены направления по созданию разнообразия туристической и смежной неправительственной деятельности в Антарктике за последнее десятилетие. По сводным отчетам Международной ассоциации антарктических туроператоров составлен классификационный перечень всех известных в настоящее время видов антарктического туризма, включая его базовые направления, с использованием доступных видов транспорта (морской, воздушный, комбинированный), на основе которых организуются наземные (береговые и внутриконтинентальные) туристические экспедиции, а также обозначены специфические узкоцелевые виды деятельности спортивного или приключенческого характера как составляющие традиционных антарктических туров. Учитывая отнесение вопроса регулирования наземного приключенческого туризма к приоритетным задачам многолетнего стратегического плана работы Консультативных совещаний по Договору об Антарктике, определены первоочередные проблемы регулирования этого сегмента антарктического туризма – соответствие международно-правовому режиму, сотрудничество с национальными антарктическими программами, безопасность туристов во время путешествий, а также надлежащая охрана окружающей среды.

Diversification of the tourism activity in Antarctica

A. Fedchuk

Summary. During the last decade, types of tourism and other non-governmental activities in Antarctica have become more diverse. Using the post visits report provided by the International Association of Antarctica Tour Operators, all known examples of activities it was identified and divided over various categories of activities, including modes of transport to Antarctica (sea-based, air-based, and combined tours), on the basis of which develop land-based (onshore and deep inland) tourist expeditions, as well as more specific sports or adventure activities that form part of larger traditional expeditions in the Antarctic. Given the inclusion land-based and adventure tourism as one of the 'outstanding questions' within multi-year strategic plan for the Antarctic Treaty Consultative Meetings, it is identified the main issues of the tourism regulation, such as compliance with the current international law regime, co-operation with national Antarctic programs, tourist safety, and environmental protection as well.

Key words: Antarctic tourism, diversification of activities, land-based and adventure tourism, regulation policy

1. Вступ. Постановка проблеми

Розвиток технічних та комунікаційних засобів дозволив забезпечити комфорт і, головне, безпеку туристичних експедицій у найвіддаленіші райони планети. У зв'язку із зростанням світового попиту на пригодницькі тури та значним розширенням географії подорожей міжнародний туризм уже понад два десятиліття є наймасштабнішим та найбільш динамічним видом людської діяльності у Південному полярному районі. Так, за останній сезон 2013-2014 рр. Антарктику відвідали в різний спосіб 37 405 туристів (<http://iaato.org/tourism-statistics>), що приблизно вдесятеро перевищує чисельність науковців та обслуговуючого персоналу на всіх антарктичних станціях, разом узятих.

Чинний організаційно-правовий режим Антарктики дозволяє проведення будь-якого виду туристичної чи іншої неурядової (як комерційної, так і приватної) діяльності за умови, якщо така діяльність здійснюється у відповідності до Договору про Антарктику та його головного додатку – Протоколу про охорону навколишнього середовища, який, по суті, є екологічною конституцією Антарктики.

Разом з тим проведений у 2007-2008 роках Міжнародний полярний рік – найбільший міжнародний науковий захід за останнє півстоліття (за кількістю як науковців, так і задіяних країн) сприяв підвищенню обізнаності з Антарктикою широких верств населення. У свою чергу, відзначення іншої знакової події – сторіччя підкорення Південного полюса експедиціями Р. Скотта та Р. Амундсена у 1910–1912 рр. підвищило інтерес до проведення внутрішньоконтинентальних (трансконтинентальних) туристичних експедицій на якісно новому технічному рівні (ASOC, 2011). Це спричинилося до подальшого урізноманітнення туристичної діяльності і, як наслідок, появи нових управлінських викликів та потенційних екологічних ризиків.

2. Джерельна база та мета дослідження

Джерельною базою дослідження є робочі та інформаційні матеріали регулярних Консультативних нарад з Договору про Антарктику, звіти міжсесійних контактних груп з регулювання туризму, доступні на офіційному сайті Секретаріату Договору про Антарктику (режим доступу: http://www.ats.aq/devAS/ats_meetings.aspx?lang=e); фахова академічна література, присвячена питанням розвитку антарктичного туризму (Bastmeijer at al., 2008; Bastmeijer at al., 2004); а також зведені звітні матеріали Міжнародної асоціації антарктичних туроператорів (режим доступу: <http://www.iaato.org/tourism-statistics>).

В Україні комплексне вивчення особливостей просторової організації антарктичного туризму виконане автором у дисертаційній роботі (Федчук, 2007). У подальших дослідженнях сформульовано концептуальні підходи до створення й використання туристичних карт Антарктики, зокрема, запропоновано елементи математичної основи, класифікацію та перелік головних об'єктів змісту туристичних карт регіону (Ляшенко, Федчук, 2009); розкрито особливості управління туристичним процесом в Антарктиці із застосуванням регіональних інструментів управління – процедур ОВНС (оцінки впливу на навколишнє середовище), екологічного моніторингу та функціонального зонування території (Федчук, 2010). Запропоновано зведену класифікацію та аналіз існуючої наземної інфраструктури, включаючи: стаціонарні та напівстаціонарні (сезонні) спеціалізовані засоби розміщення туристів; об'єкти наукового призначення з повним чи частковим наданням туристичних послуг; перепрофільовані споруди національних антарктичних програм (Федчук, 2010; ASOC, 2011; Bastmeijer at al., 2008). В останньому дослідженні, виконаному

за цим напрямом, розкрито особливості розвитку туристичних експедицій у внутрішні частини Антарктики, зокрема, складено контрольну таблицю вимог до організації таких експедицій (Федчук, 2012).

Метою даної статті є узагальнення нових напрямів урізноманітнення туристичної та суміжної неурядової діяльності в Антарктиці за останнє десятиріччя й визначення першочергових проблем регулювання цього виду діяльності в Антарктиці.

3. Обговорення результатів дослідження

У ретроспективі процес туристичного освоєння Антарктики доцільно розділити на три періоди: пробні, нерегулярні морські тури з елементами наукової експедиції (середина 1950-х–1969 рр.); первинна диверсифікація туристичної діяльності з виокремленням морського, повітряного та наземного туризму (1969–1991 рр.); сучасний період корпоратизації та вироблення стратегії екологічно відповідального туризму, який розпочався в 1991 р. з об'єднання найзначніших туроператорів у професійну асоціацію і який триває донині. Крім того, поточний період характеризується подальшою (вторинною) диверсифікацією туристичної діяльності на базі раніше виокремлених трьох сегментів антарктичного туризму, що більш детально висвітлено нижче.

Перебіг процесів диверсифікації відбувається під впливом науково-технічного прогресу в сфері транспорту – головного засобу туристичної інфраструктури. Вдосконалення транспортних засобів (підвищення рівня комфортності та безпеки) в поєднанні з розробкою нових турпродуктів забезпечило високу географічну проникність. Зокрема, фрахт туроператорами океанографічних науково-дослідних суден льодового класу, що раніше належали Радянському Союзові, за останні 20 років суттєво розширив географію подорожей, зробивши круїзи в межах Південного полярного кола регулярними.

Сьогодні понад 95% туристичного потоку припадає на морські круїзи. Невеликі судна (до 200 пас.), що здійснюють експедиційні круїзи з еколого-освітньою програмою, поступово замінюються великими круїзними лайнерами нельодового класу (місткістю понад 2000 пас.); набувають також поширення комбіновані тури із поєднанням авіаперельоту та морського круїзу (Bastmeijer & Roura, 2004), обслуговування яких у перспективі вимагатиме створення та утримання відповідної наземної стаціонарної чи сезонної інфраструктури.

Пригодницький туризм урізноманітнюється подальшим розвитком яхтового (вітрильно-го) туризму, каякінгом, дайвінгом, трансконтинентальними лижними переходами, скелелазанням та льодовим альпінізмом. Туроператори активно урізноманітнюють свій продукт: на зміну традиційним лижним і санним походам з'являються нові туристичні експедиції з використанням сучасних транспортних засобів. Зокрема, серед туристів зростає популярність подорожей на спеціально модифікованих всюдиходах, які використовуються для пересування по вкритій кригою місцевості (льодове сафарі). У 1995 р. понад 100 стайєрів брали участь у першому антарктичному марафоні (42 км), який проводився на острові Кінг-Джордж. Організатори докладають максимум зусиль, аби таке змагання – найпівденніший, найхолодніший і тому найважчий високоширотний забіг у світі – проводити щороку (ASOC, 2008).

За зведеними звітами Міжнародної асоціації антарктичних туроператорів, що фіксують усі випадки як вже усталеної (тобто багато разів повторюваної), так і нової (разової) туристичної діяльності протягом кожного сезону, складено узагальнений класифікаційний перелік усіх відомих на даний час напрямів антарктичного туризму (див. таблицю). Згідно з обраним підходом, базові напрями туризму визначаються за доступними видами транспорту (морський, повітряний, комбінований), на основі яких відбуваються наземні – прибережні і внутріконтинентальні – експедиції, а також за специфічними вузькоцільовими видами діяльності спортивного або пригодницького характеру як складовими традиційних туристичних експедицій (наприклад, спортивні індивідуальні заняття або групові змагання під час круїзу). Новим напрямом туристичної діяльності є кіно- та фотозйомка, науково-

освітні, природоохоронні, мистецькі та релігійні заходи (наприклад, відвідування діючого храму Святої Трійці на російській станції Беллінсгаузен). Зрозуміло, що такий поділ є умовним, накладання видів діяльності має місце на всіх рівнях – від базового до новітнього. Так, протягом традиційного морського круїзу під час оглядових висадок на берег туристи можуть вдаватися до специфічних видів діяльності (наприклад, каякінг або кемпінг).

Кожен турист протягом подорожі бере участь у різних видах діяльності, як на разовій, так і на багаторазовій основі. Найбільш масовими видами діяльності за кількістю учасників у рамках традиційного (непригодницького) туризму є:

- оглядові морські круїзи без висадки на берег;
- висадки за допомогою надувних човнів для короточасних прогулянок берегом;
- катання на надувних човнах тривалістю до 1-2 годин навколо айсбергів та вздовж вивідних льодовиків без висадки на берег;
- відвідування діючих наукових станцій.

У свою чергу, пригодницький туризм наразі складає незначну частку від сукупної туристичної діяльності протягом останніх десяти років. Так, найбільш популярними є короточасні прогулянки на відстань до одного кілометра від берега, включаючи сходження на прибережні гірські вершини (3-4%) і плавання на каяках – лише 1-2% від сукупної діяльності, яку здійснюють туристи, що прибувають в Антарктику морським шляхом (IAATO, 2014).

Разом з тим, аналізуючи діяльність антарктичних туроператорів, можна виділити два напрями розвитку наземного пригодницького туризму:

- внутрішньоконтинентальний туризм, тобто туризм у внутрішніх районах материка за рахунок міжконтинентального перельоту до базового (сезонного) табору для здійснення туристичної діяльності за радіальними маршрутами;
- прибережний туризм – різнопланова туристична діяльність на базі наметових таборів, встановлених на доступних для круїзних суден та приватних яхт ділянках материкового узбережжя і суміжних островів.

На цих двох напрямках наземного туризму слід зупинитися більш детально.

На ринку внутрішньоконтинентального туризму наразі працюють три туроператори: “Antarctic Logistics and Expeditions”, скорочено – ALE (США), який самостійно обслуговує близько 70% турів; компанії “The Antarctic Company”, скорочено – ТАС (Південно-Африканська Республіка), і “White Desert”, скорочено – WDL (Велика Британія), які для обслуговування решти 30% турів вдаються до спільних логістичних операцій. Названі туроператори щосезону організують чартерні авіарейси літаками типу Іл-76, придатними до міжконтинентальних перельотів.

Базовий табір ALE знаходиться на льодовику Юніон, що в горах Елсворт (Західна Антарктика), поблизу сертифікованої льодової злітно-посадкової смуги та чилійської сезонної наукової бази, куди прибувають літаки з аеропорту м. Пунта-Аренас (Чилі). До 2011 року базовий табір ALE знаходився у розташованій поряд гірській місцевості Петріот-Хілз (1080 км від Південного полюса). Обрана для табору місцевість у поєднанні з гнучкою й розбірною інфраструктурою на базі купольних наметів і модулів із скловолокна, концептуально спроектованих для забезпечення оперативної діяльності та матеріально-технічного постачання в цьому районі Антарктики, відповідає вимогам життєдіяльності в літній період (з листопада по січень) з урахуванням погодних умов, географічної ізоляції та пов'язаних з ними ризиків даної місцевості. Табір розрахований на максимальну тривалість автономної роботи до 55 діб.

Наразі туристичні програми ALE включають маршрути по горах Елсворт, у тому числі сходження на найвищий гірський масив Вінсон (4892 м); на Південний полюс, у районі шельфового льодовика Фільхнера-Ронне, а також, по можливості, на Землі Котса та шельфовому льодовику Росса у Східній Антарктиці (IAATO, 2014).

Напрями розвитку туристичної діяльності
(Складено автором за матеріалами (IAATO, 2014; Report, 2013).

<p>I. “Традиційний” повітряний і морський туризм з пізнавально-екскурсійною програмою</p> <ul style="list-style-type: none"> - Морський туризм: <ul style="list-style-type: none"> • регулярні круїзи на великих лайнерах нельодового класу (понад 500 пасажирів на борту) без висадки на берег; • регулярні круїзи на суднах льодового класу (до 500 пасажирів на борту) з багаторазовими висадками на берег за допомогою надувних човнів; • туристичні експедиції на приватних яхтах та вітрильниках. - Повітряний туризм – трансконтинентальні оглядові авіаперельоти без приземлення в Антарктиці. - Комбіновані тури за схемою “авіапереліт – морський круїз”. <p align="center">Нові напрями туризму</p> <p>II. Наземні внутрішньоконтинентальні експедиції за певним (екстремальним) маршрутом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пішохідні походи із застосуванням лиж та додаткового обладнання для скелелазання; - експедиції із застосуванням педальних транспортних засобів на м’язовій силі (велосипеди); - експедиції із застосуванням моторизованих транспортних засобів (всюдиходи); - радіальні польоти на гелікоптерах (базуються на борту суден) та літаках малої авіації. <p>III. Вузькоцільові види діяльності спортивного або пригодницького характеру як складова туристичних експедицій (спортивні індивідуальні або групові змагання)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Морський спорт: <ul style="list-style-type: none"> • плавання на каяках; • запливи на великі відстані; • підводне занурення з аквалангом (дайвінг); • серфінг. - Марафон та інші легкоатлетичні змагання. - Екстремальні види спорту: <ul style="list-style-type: none"> • альпінізм, скелелазання; • швидкісний спуск і сноубординг; • гірськолижний спорт; • парашланеризм і вільне падіння. - Діяльність під час висадок на берег: <ul style="list-style-type: none"> • піші прогулянки, спостереження за колоніями диких тварин; • катання на санях, переходи на снігоступах; • прогулянки на човнах, плавання (в т.ч. у геотермальних джерелах на о. Десеппін); • одно- чи багаторазова ночівля на березі в тимчасових (сезонних) наметових таборах; • відвідування наукових станцій, історичних пам’яток, купівля сувенірно-поштової продукції. <p>IV. Інші (супутні) види діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - кіно- та фотозйомка; - освітні та природоохоронні програми й заходи (тури-експедиції з елементами наукової роботи); - мистецькі проекти; - релігійні заходи.

У свою чергу ТАС/WDL організують авіарейси з Кейптауна (ПАР) до сертифікованої злітно-посадкової смуги російської станції Новолазаревська (Земля Королеви Мод). Туроператори розгортають свій базовий табір у кількох кілометрах від станції Новолазаревська. Цей табір, як і той, що на льодовику Юніон, в кінці кожного сезону демонтується. На базі цього табору компанії ТАС і WDL прокладають туристичні маршрути (як повітряні, так і наземні) до Південного полюса, шельфового льодовика на Березі Принцеси Марти, до гір Дригальського на Землі Королеви Мод.

Як правило, наземні внутрішньоконтинентальні тури включають сходження різної категорії складності на найвищі вершини гірських масивів (Gildea, 1998), лижні переходи-експедиції різної тривалості (включаючи маршрути до Південного полюса), експедиції до колоній імператорських пінгвінів (з метою спостереження, фото- та відеозйомки), проведення спортивних змагань в екстремальних умовах Антарктики.

Вибір місця розташування прибережних наметових таборів продиктований, окрім зручності підходу та стоянки круїзних суден і приватних яхт, доступністю й безпечністю сходження на атрактивні (цікаві з туристичної точки зору) гірські вершини. Тому такі наметові табори розгортаються головним чином уздовж північно-західного узбережжя Антарктичного півострова та на суміжних острівних архіпелагах. На відміну від внутрішньоконтинентального туризму, організація прибережної туристичної діяльності не потребує, крім власного автономного спорядження, додаткової наземної інфраструктури. Виняток становить тільки злітно-посадкова смуга на чилійській станції Фрей (острів Кінг-Джордж, Південні Шетландські острови), використання якої суттєво скорочує тривалість туру і позбавляє туристів необхідності здійснення дводенного й почасти некомфортного переходу через протоку Дрейка (ІААТО, 2014).

Все ж таки у порівнянні з традиційними морськими круїзами наземний пригодницький туризм хоч і розвивається вже понад 20 років, проте залишається відносно нерозповсюдженою діяльністю, у якій щосезону бере участь не більше півтисячі туристів. Тим не менш саме така туристична діяльність має в Антарктиці найбільше "географічне покриття" за рахунок внутрішніх районів материка, набуває широкого висвітлення у світових засобах масової інформації та небезпідставно стає предметом міжнародних дебатів.

4. Міжнародні обговорення і рішення щодо наземного пригодницького туризму

Антарктичний туризм багато років поспіль обговорюється на Консультативних нарадах з Договору про Антарктику – вперше тему туризму і супутньої неурядової діяльності було визначено окремим пунктом порядку денного ще в далекому 1966-му, а з появою у 2004 р. спеціальної робочої групи це питання обговорюється на постійній основі (Федчук, 2011-2012). За цей час ухвалено низку рекомендацій, спрямованих на зменшення впливу туристичної діяльності на роботу наукових станцій та навколишнє природне середовище Антарктики.

Стурбовані зростанням нових видів туристичної діяльності, держави-Сторони Договору про Антарктику в 2013 р. ухвалили багаторічний стратегічний план роботи Консультативних нарад, одним із пріоритетних завдань якого є огляд та оцінка необхідності ухвалення додаткових нормативно-правових актів щодо управління районами, найбільш відвідуваними туристами, регулювання об'єктів туристичної інфраструктури, безпека наземного пригодницького туризму.

Зокрема, ключові правові та екологічні проблеми, пов'язані з наземним пригодницьким туризмом і протягом останніх років порушувалися на засіданнях Консультативних нарад з Договору про Антарктику, зводяться до:

- необхідності узгодження загальноприйнятого визначення наземного пригодницького туризму і об'єктів стаціонарної (сезонної) інфраструктури, затребуваної для його реалізації;

- оцінки відповідності наземного туризму принципам Договору про Антарктику і його основного додатку – Протоколу про охорону навколишнього середовища (застосовуваність на практиці процедур оцінки впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище);

- відсутності або неможливості для деяких Сторін застосовувати обов'язкові правові акти чи недостатності існуючих правових інструментів регулювання туристичної діяльності в межах національного законодавства;

- можливих негативних наслідків присутності постійної туристичної інфраструктури для роботи урядових антарктичних програм (питання власності та користування об'єктами інфраструктури);

- небажаних ситуацій, коли національні антарктичні програми вимушені нести витрати і ризику, пов'язані з пошуково-рятувальними операціями туристичних експедицій.

Вказані проблеми вимагають більш жорсткого регулювання туристичної діяльності, в першу чергу нових видів пригодницького туризму. З метою сприяння широкому обговоренню цих питань Міжнародна асоціація антарктичних туроператорів запропонувала таке визначення наземного туризму: "Будь-яка туристична діяльність, яка потребує перебування пасажирів і польового персоналу на суходолі протягом понад 36 годин (за винятком надзвичайних ситуацій) і для якої необхідне спеціальне обладнання для життєзабезпечення її учасників". Асоціація туроператорів також запропонувала визначення постійної інфраструктури: "Будь-які споруди або об'єкти, встановлені в Антарктиці на час корисного чи розрахункового строку експлуатації, що потребують коригувальних заходів для відновлення первинного стану навколишнього природного середовища після їх демонтажу" (ATS, 2014). У свою чергу, під пригодницьким туризмом розуміється "туристична діяльність, реалізація якої в Антарктиці пов'язана з високим ризиком, покликана досягти завдань високої складності (наприклад, встановлення певних рекордів) і яка здійснюється окремими особами чи організованими експедиціями без підтримки національних операторів чи авторитетних постачальників туристичних послуг" (ATS, 2014).

Нижче наведено перелік можливих управлінських заходів, запропонованих різними Сторонами за останні роки (за деякими з них досягнуто консенсусу, інші потребують подальших обговорень):

- розробка обов'язкового "кодексу" туристичної та іншої неурядової (громадської) діяльності;

- заборона наземного туризму і мораторій на зведення постійної туристичної інфраструктури;

- надання дозволів на зведення постійних наземних об'єктів інфраструктури тільки в разі їх передачі (перепідпорядкування) національним антарктичним програмам;

- заборона видів туристичної діяльності, пов'язаних з підвищеним ризиком;

- заборона видів туристичної діяльності, які потребують попереднього виконання процедур оцінки впливу на навколишнє середовище (тобто які потенційно можуть мати більш ніж незначний і обмежений у часі вплив на природу Антарктики);

- розробка переліку питань для здійснення оцінки відповідності туристичної діяльності принципам Договору про Антарктику і Протоколу про охорону навколишнього середовища;

- порівняння національного законодавства і активізація обміну інформацією між Сторонами через систему обліку виданих дозволів на офіційному веб-сайті Секретаріату Договору про Антарктику;

- вдосконалення форм звітності туроператорів.

Загалом, на Консультативних нарадах систематично підкреслюється, що фактичний і потенційний вплив пригодницьких експедицій за своїм характером не стільки пов'язаний з екологічними проблемами, скільки відноситься до таких питань, як планування дій у надзвичайних ситуаціях, автономність, здоров'я та безпека, відповідальність і умови страхування, пошуково-рятувальні та медико-евакуаційні заходи. У зв'язку з цим Сторонам

Договору про Антарктику рекомендовано схвалити зведений перелік вимог (критеріїв) до пригодницьких турів в Антарктику, які зобов'язували б Сторони не видавати дозволи тим експедиціям, які цих вимогам не відповідатимуть (Федчук, 2012).

Найближчим часом вирішення цих нагальних питань відбуватиметься шляхом: збільшення кількості робочих документів з проектами нормативних актів з регулювання туристичної діяльності; розширення співробітництва між Сторонами через обмін інформацією; тіснішої співпраці між різними робочими групами Консультативних нарад; активізації міжсесійної роботи. Розгляд порушених питань у ширшому контексті покликаний забезпечити розробку більш глобального і попереджувального підходу до подальшого розвитку антарктичного туризму.

5. Висновки

Стрімкий розвиток і диверсифікація комерційного туризму в Антарктиці з початку 1990-х рр. зумовили появу на базі традиційних для регіону морського та повітряного сегментів антарктичних подорожей нового виду наземної туристичної діяльності – прибережного та внутрішньоконтинентального пригодницького туризму, науково-практичне визначення якого досі лишається нерозв'язаним питанням, відкритим для подальших інтерпретацій.

Нагальними питаннями порядку денного щорічних Консультативних нарад з Договору про Антарктику є відповідність наземного туризму міжнародно-правовому визначенню Антарктики як природного заповідника, призначеного для миру та науки, а також наслідки функціонування туристичної інфраструктури для національних наукових антарктичних програм і питання безпеки самих туристів. Сторони домовилися скликати регулярні консультації між компетентними органами із залученням функціоналу електронної системи обміну інформацією Секретаріату Договору про Антарктику з метою виявлення та усунення в національному законодавстві правових прогалин, які можуть призвести до пошуку туроператорами (особливо країн, що не приєдналися до Договору про Антарктику) так званого “зручного законодавства”, для уникнення при здійсненні запланованої туристичної діяльності правових обмежень.

При цьому зрозуміло: подальший розвиток наземного пригодницького туризму в Антарктиці залежатиме не стільки від нарощування логістичного потенціалу крупних туроператорів, скільки від можливостей залучення потужної існуючої інфраструктури національних наукових програм.

Література

Ляшенко Д., Федчук А. Картографічне забезпечення круїзів до Антарктики // *Вісник геодезії і картографії*. – 2009. – № 5. – С. 19–23.

Федчук А. Геопросторова організація антарктичного туризму: *Дисертація... канд. геогр. наук*: 11.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 247с.

Федчук А. Еволюція Системи Договору про Антарктику: структура і динаміка актів, ухвалених за 1961–2011 рр. // *Український антарктичний журнал*. – 2011-2012.– № 10/11. – С. 406-427.

Федчук А. Проблеми розвитку внутріконтинентального туризму в Антарктиці (до 100-річчя підкорення Південного полюса) // *Географія та туризм*. – 2012. – Вип. 19. – С. 161–170.

Федчук А. Розвиток туризму на антарктичних станціях: аналіз позицій Консультативних Сторін та перспективи для України // *Український антарктичний журнал*. – 2010.– № 9. – С. 302–320.

Федчук А. Управління туристичним процесом в екстремальних регіонах (на прикладі антарктичного туризму) // *Географія і туризм*. – 2010. – № 6. – С. 124–129.

ASOC. A decade of Antarctic tourism: Status, change, and actions needed // Information Paper IP-041, submitted by the ASOC to the XXXI Antarctic Treaty Consultative Meeting (June 2-13, 2008, Kyiv). – Kyiv, 2008. – 16 p.

ASOC. Land-Based Tourism in Antarctica // *Information Paper IP-087*, submitted by the ASOC to the XXXIV Antarctic Treaty Consultative Meeting (June 20 – July 01, 2011, Buenos Aires). – Buenos Aires, 2011. – 8 p.

ATS. ATCM Multi-Year Strategic Work Plan: Summary of the ATCM discussions and decisions on land-based and adventure tourism // *Secretariat Paper SP-009*, submitted by the Antarctic Treaty Secretariat (ATS) to the XXXVII Antarctic Treaty Consultative Meeting. – Brasilia, 2014. – 12 p.

Bastmeijer K., Lamers M., and Harcha J. Permanent land-based facilities for tourism in Antarctica: The need for regulation // *RECIEL*. – 2008. – 17(1). – 84–99 pp.

Bastmeijer K., & Roura R. Regulating Antarctic Tourism and the Precautionary Principle // *The American Journal of International Law*. – 2004. – 98 (4). – pp. 763–781.

Gildea D. The Antarctic mountaineering chronology. – Fyshwick, Australia: Paragon Printers. – 1998. – 110 p.

IAATO. Adventure Tourism: Activities undertaken by IAATO Members // *Information Paper IP-078*, submitted by the International Association of Antarctica Tour Operators (IAATO) to the XXXVII Antarctic Treaty Consultative Meeting. – Brasilia, 2014. – 11 p.

Report of the Informal Contact Group on the Increasing Diversity of Tourism and other Non-Governmental Activities in Antarctica // *Working Paper WP-047*, submitted by the Netherlands to the XXXVI Antarctic Treaty Consultative Meeting. – Brussels, 2013. – 17 p.